

УДК 793.32

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-8-13>**Ірина ШЕВЦОВА,***orcid.org/0000-0002-0956-3593*

заслужений працівник культури України,

викладач кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *ir_shevtsova@murdoch.in***Єлізавета БАБЯК,***orcid.org/0000-0002-2999-1667*

викладач кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *babiak9463-25@uohk.com.cn***Михайло ШЮТИВ,***orcid.org/0000-0003-4853-8507*

заслужений працівник культури України,

викладач кафедри мистецьких дисциплін

КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

(Ужгород, Україна) *m.shiutiv6493-1@uoel.uk*

СЕМАНТИЧНІ КОДИ МОВИ ТАНЦЮ В РЕТРОСПЕКТИВІ СУЧАСНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

У науковому дослідженні висвітлюється питання місця семантичних кодів мови танцю у ретроспективі сучасного мистецтва хореографії. Семантика танцю знаходить своє відображення у кожному елементі побудови танцювальних рухів, створює основу якісного розуміння танцювальної культури як невід'ємної складової частини культури загалом. Семантичні особливості танцювального мистецтва дають змогу розкрити вже звичні нам дії з іншого боку, а саме з боку осмисленого виконання тексту танцю, хореографічної лексики. Саме семантичні коди мови танцю відображають структуру танцювальних рухів та створюють умови відображення у ньому сценічного задуму та розкриття характеру героїв театралізованої постанови.

Актуальність заявленої тематики дослідження обумовлюється необхідністю якісного відображення місця семантичних кодів мови сучасного танцю у ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва та ролі танцю у становленні сучасної культури загалом. Методологія наукового дослідження має у своїй основі поєднання аналітичного підходу до висвітлення питань, що винесені у його тематику зі структурно-логічним обґрунтуванням отриманих результатів. Основними результатами, що були отримані у науковому дослідженні, можна вважати визначення справжньої ролі та місця семантичних кодів мови танцю в наявній ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва. Перспективи подальших наукових досліджень у визначеному напрямі зумовлені необхідністю більш поглибленого вивчення танцювальної семантики у контексті та ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва задля відстеження головних напрямів розвитку сучасної танцювальної культури та формування правильного розуміння місця сучасного танцю у мистецтві хореографії та культурному житті загалом. Прикладна цінність наукової роботи полягає у можливості практичного застосування отриманих результатів задля розроблення новітніх методик освоєння танцювальних прийомів із використанням наявних семантичних кодів мови танцю.

Ключові слова: семантика танцю, сучасне хореографічне мистецтво, семантичні коди танцю, мова танцю, танцювальні прийоми, танцювальна культура.

Iryna SHEVTSOVA,*orcid.org/0000-0002-0956-3593*

Honored Worker of Ukraine Culture,

Lecturer at the Department of Artistic Disciplines

Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"

by Transcarpathian Regional Council

(Uzhhorod, Ukraine) *ir_shevtsova@murdoch.in*

Yelizaveta BABIAK,

orcid.org/0000-0002-2999-1667

Lecturer at the Department of Artistic Disciplines

Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"

by Transcarpathian Regional Council

(Uzhhorod, Ukraine) babiak9463-25@uoehk.com.cn

Mykhailo SHIUTIV,

orcid.org/0000-0003-4853-8507

Honored Worker of Ukraine Culture,

Lecturer at the Department of Artistic Disciplines

Municipal Establishment of Higher Education "Uzhhorod Institute of Culture and Arts"

by Transcarpathian Regional Council

(Uzhhorod, Ukraine) m.shiutiv6493-1@uoel.uk

SEMANTIC CODES OF DANCE LANGUAGE IN A RETROSPECTIVE OF CONTEMPORARY CHOREOGRAPHIC ART

This research covers the question of the place of semantic codes of dance language in retrospective of modern choreographic art. The semantics of dance is reflected in each element of the construction of dance movements, creates a basis for a qualitative understanding of dance culture as an integral part of general culture. The semantic features of the art of dance allow revealing usual actions from the other perspective – from meaningful performance of the dance text, choreographic vocabulary. It is the semantic codes of the language of dance that reflect the structure of dance movements and create the conditions for reflecting in it the stage idea and revealing a character of heroes of the theatrical performance.

The relevance of the stated research topic is due to the necessity to qualitatively reflect the place of semantic codes of modern dance language in retrospect of modern choreographic art and the role of dance in the formation of modern culture in general. The methodology of this research is based on a combination of an analytical approach to the coverage of issues raised with the structural and logical justification of the results. The determination of the true role and place of semantic codes of dance language in the existing retrospective of modern choreographic art can be considered the main results obtained in this research. Prospects for further research in this area are due to the necessity for more in-depth study of dance semantics in the context and retrospective of contemporary choreography in order to track the main directions of modern dance culture and form a true understanding of the place of contemporary dance in choreography and cultural life. The applied value of this scientific work lies in the possibility of practical application of the obtained results in order to develop the latest methods of mastering dance techniques using existing semantic codes of dance language.

Key words: *dance semantics, modern choreographic art, semantic codes of dance, language of dance, dance techniques, dance culture.*

Постановка проблеми. Танець, як і будь-яке інше мистецтво, перш ніж набути тієї форми, яку ми бачимо сьогодні, пройшов величезний шлях розвитку. Щоб зрозуміти й відчувати його, необхідно знати про його народження, про те, як танцювали люди в давнину, про те, що означав для них танець тощо.

Згідно із загальноприйнятими визначеннями, танець (пол. *taniec*, від нім. *Tanz*) – вид мистецтва, у якому засобом створення художнього образу є рухи та положення людського тіла. Він відображає почуття, адже через танці людина пізнає навколишній світ, вчиться взаємодіяти з ним. Вивчення танцю не мало б великого значення, якщо б він був тільки успадкований від диких предків моторно-ритмічним вираженням надлишкової енергії, радості життя. Встановлено, що схильність до танцю розвивається різними шляхами у різних груп людей, а його сенс і значення

пов'язані з іншим феноменом цивілізації, отже, його вивчення набуває величезного значення для історії всього людства. Минуло багато століть, світ невідомо змінився, сьогодні танець активно розвивається, викликаючи особливий інтерес учених (Тугай, 2014: 114).

Семантика як наука про знаки та символи відображена в кожному елементі культури та мистецтва, що створені людиною. Розкриваючи поняття «танець», маємо зазначити, що «це складний культурний, мистецький текст, тобто висловлювання природною мовою, перетворене в закодовану формулу» (Негода, 2017: 1). Семантичні особливості танцювального мистецтва дають змогу розкрити вже звичні нам дії з іншого боку, а саме з боку осмисленого виконання тексту танцю, хореографічної лексики.

У багатьох літературних джерелах існують поняття танцю як мовної системи, що відбиває

дійсність за допомогою невербального спілкування. «Під мовою танцю (лексикою) мається на увазі система поз та рухів, сформована за певними законами» (Лебедева, 2007: 76). Пантоміма й мімічні танці є основою багатьох народних танцювальних культур.

Унікальна природа становлення та розвитку, широта та різноманіття виразних засобів і прийомів – все це відображає красу й самобутність російського народного танцю. «Значення рук, плечей, пальців у танці величезне; вони, так би мовити, говорили; все інше доповнювало, підкреслювало, пояснювало» (Кузнецова, Кузнецов, 2019: 88).

Незважаючи на уявну очевидність поняття «танець», у дослідницькому середовищі досі немає однозначного, точного тлумачення, що охоплює всі його аспекти, через слабку розробленість теорії танцю саме як соціокультурного феномена. Це привело до різноманіття визначень і плутанини понять, що відображають емпіричний рівень їх складання. Найбільш розроблений вузький, естетико-мистецтвознавчий підхід до тлумачення танцю, коли танець трактується виключно як вид мистецтва, художньої творчості, в результаті чого нерозривно пов'язується лише зі сферою високої спеціалізованої культури. Обмеженість цієї позиції проявляється в тому, що за рамками наукового інтересу опиняються поліфункціональна природа танцю (акцентується увага тільки на його естетичному аспекті), низка версій генези феномена танцю, а також цілий комплекс танцювальних напрямів, які автоматично визначаються як «не-танець» (Самойленко, 2011: 148).

Танець в усі епохи був частиною художньої культури. Він виник з різноманітних рухів та жестів, пов'язаних із трудовими процесами та емоційними враженнями людини від навколишнього світу. Танець, танцювальна культура не були ізольованими від загальнокультурних тенденцій. Танець завжди перебував у динамічному розвитку, відбираючи та закріплюючи загалом взаємозв'язок між навколишнім світом та суспільством, зокрема події, життєві ситуації, думки й почуття, найбільш важливі в конкретних умовах певної історичної епохи (Нікуліна, 2016: 55).

Отже, визначення місця та сутності семантичних кодів танцю у ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва сприятиме найкращому розумінню сутності структурної побудови сучасної танцювальної культури саме в контексті її взаємозв'язку із сучасним хореографічним мистецтвом та іншими процесами, що наявні у

нинішньому розвитку культури сценічного танцю та культурного життя загалом.

Аналіз досліджень. Вивчення питань справжнього місця семантичних кодів мови танцю у ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва проводиться у наукових роботах М. С. Кузнецової, Е. А. Кузнецова, О. В. Самойленко, А. В. Тугай, Е. А. Нікуліної та інших дослідників проблем взаємозв'язку танцювальної культури із сучасним хореографічним мистецтвом. Ці та інші вчені підкреслюють величезну значимість кодів мови танцю у формуванні танцювальних рухів та створенні унікальної пластики, що властива певній танцювальній культурі та визначає її місце у мистецтві сучасної хореографії. Науковці підкреслюють, що семантика танцю є головним чинником, що зумовлює унікальність танців, що належать до культури того чи іншого народу та створюють основу хореографічних винаходів тієї чи іншої культури. Це має суттєве значення з точки зору розуміння справжнього місця та ролі семантичних кодів мови танцю у ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва.

Мета статті полягає у визначенні ролі та місця семантичних кодів мови танцю у ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва, що має суттєве значення з точки зору розуміння місця сучасної танцювальної культури в культурному середовищі загалом.

Виклад основного матеріалу. Танцювальна культура, що має тисячолітню історію розвитку, є одним із феноменальних видів мистецтва. Жодна культура не обходилася без такого явища, як танець (хоча форми й функції танцю були різними в різні епохи), що є відображенням культурного розвитку людства протягом його історії. Танець – це складний культурний і мистецький текст, іншими словами, висловлювання природною мовою, перетворене на закодовану формулу. Здатність використовувати мову може реалізовуватися різними шляхами і не обов'язково мати звукову форму, адже люди спілкуються між собою не тільки за допомогою слів, але й за допомогою тілесних рухів. Кожен з атрибутів тіла, будь то форма, розмір, положення або зростання, за певних умов висловлює або передає деяке значення. Все це яскраво відбивається у різноманітті хореографічного мистецтва, яке є сукупністю культурних текстів, що існують у сучасному культурному просторі.

Високий семантичний статус танцювального мистецтва дає змогу вибрати його об'єктом спеціального розгляду. Акумулявавши особливості національного життя, танцювальна культура збе-

регла свою основу, зашифровану в умовній системі пластичних знаків, у яких відбилися трудові процеси, побут і звичаї. Хореографічні твори розглядаються з позиції багаторівневого невербального тексту, в якому під час інтерпретації головною проблемою є труднощі зорового сприйняття. Застосування семіотичного підходу для розкодування мови танцю становить великий інтерес для наукових досліджень у галузі танцювальної культури (Негода, 2017).

Феномен класичного танцю як основної культурної одиниці всієї хореографічної освіти полягає в тому, що класика виступає провідником між регіональною й загальнонаціональною танцювальною культурою.

Сучасне хореографічне мистецтво являє собою якісно-своєрідний конгломерат елітарної художньої освіти, що підсумовує педагогічні традиції хореографії, здатний забезпечувати підтримку гідного рівня як у виконавській, так і в педагогічній майстерності. Хореографічна освіта у ВНЗ культури та мистецтв створює самобутнє культурно-освітнє середовище, де природним шляхом формується творча особистість, що відповідає запитам сучасного соціуму у світовому освітньому просторі (Перлина, 2014: 73).

Якщо розглядати речення як одиницю, що складається зі слів, які, у свою чергу, складаються з букв, то виникає необхідність позначити, що й у «танці є складні й надскладні знаки» (не говорячи про балети – «синтаксичні феномени»). Основна змістовна одиниця танцювальної семіотики («слово» танцювальної мови) – це па (від фр. *Pas* – «крок»; танцювальний крок). Па виступає пластичним мотивом танцю, де в поєднанні танцювальних кроків проявляється емоційний стан людини; також воно визначає смисловий мотив танцю, тому терміном «па» часто називають і танець загалом (па-де-де, па-де-труа).

Необхідно зауважити, що розвиток танцювальної лексики тісно пов'язаний зі структурою музичного супроводу. Так, наприклад, для рухів ніг величезне значення мають ритмічна основа та артикуляція (штрихи), а всі рухи рук пов'язані безпосередньо з інтонаціями музики. Танцювальне па, музичний мотив – це базові одиниці-знаки художніх мов, які за своїм ступенем можна порівняти зі словом у природній мові.

Танець є давньою живою мовою. Без знання мови його неможливо розуміти та відтворювати. Однак якщо в усіх усних мовах існує поняття мовного бар'єру, то мові танцю бар'єри невластиві: він зрозумілий та доступний більшості людей на несвідомому, інстинктивно-тілесному рівні.

Танець старший за слово, танець переує слову й створює дух, який формує слово. Ще в первісну епоху засяяв один із феноменів цього явища, а саме перевага пластичного над вербальним. Проте перевага танцю над усним мовленням обумовлена не тільки його історичною первинністю, набагато більш актуальною видається реалізація в танці концепції «просто про складне». Ця концепція зберігається й набуває надзвичайно цікавої форми в умовах, коли танець з тих чи інших причин виявляється єдиним способом комунікації між людьми (Джиоті, 2018: 240).

Будь-яка фізична дія пов'язана з рухом, який у традиційній картині світу є прикметою життя. Концепт руху належить до числа основних понять традиційного світорозуміння. Найбільш прозора семантика тісно пов'язана з параметром руху. Рух по горизонтальній осі завжди тією чи іншою мірою належить ідеї зведення, позначення меж між своїм та чужим простором (праворуч, ліворуч, попереду, позаду), а вертикальний рух часто продукує зростання. Саме з вертикальності починається історія людської культури, а також повільне завоювання неба й землі (Негода, 2017).

Якщо взяти до уваги всю різноманітність хореографії, то класичний танець є найбільш вивченим і методично розробленим пластом хореографії. Балетні класичні танці, не передаючи нічого випадкового й місцевого, застосовні всюди, у різних народів, адже вони всім зрозумілі й мають загальнолюдський характер. Їх досліджують уже кілька століть, внаслідок чого накопичений великий запас знань у декількох напрямках. Лексика класичного танцю має жорстко фіксовані пози, позиції, рухи та па, система яких протягом чотирьох століть постійно поповнюється й ускладнюється.

Розуміння системи (тексту танцю) є процесом «перекладу», перекодування із зорової системи в образну, понятійну. Отже, якщо є мова, то має бути й відповідна література. Немає значення, коли це було, але цією мовою проводилися уроки, задавалися вправи, ставилися й виконувалися танці, короткі й тривалі, прості й складні, які вимагають вивчення, аналізу та фіксації (запису).

Засоби запису танцю й хореографічна термінологія – це мова метасеміотичної рефлексії хореографа, корисна як для розвитку семіотики танцю, так і для самопізнання танцювального мистецтва (Лебедева, 2007: 111).

Уже в наскельних малюнках, створених кілька тисяч років тому, трапляються зображення танцюючих людей. Вчені, вивчаючи палеолітичні об'єкти культури, трактують такі зображення як

фіксації танцю. Вважається, що стародавні єгиптяни використовували задля цього ієрогліфи. У храмах Південної Індії збереглися скульптурні зображення 108 основних положень індійського класичного танцю. Зображення людини є своєрідною комплексною знаковою системою передавання інформації про елементи танцювальної семантики персонажа (Худеков, 2010: 544).

В античності танцю присвячують цілі трактати, а незліченні зображення танцюючих зустрічаються в скульптурі та на Вазовому живописі. Перший трактат «Про танець», повністю присвячений мистецтву давньогрецького танцю, був написаний Лукіаном. Автор розмірковував про роль та значення танцю в житті людей, говорив про вимоги до людини, що вирішила присвятити себе мистецтву танцю. Зі свого боку Платон навіть зробив спробу власної класифікації відомих йому танців, а стародавні римляни вживали систему запису жестів у пантомімі (Негода, 2017).

Семіотична функція первісного танцю полягала у згуртуванні племені (його чоловіків), об'єднанні індивідуальних тіл у велике соціальне тіло, яке керується єдиним ритмом та рухом. Танець заряджав енергією синкретичної солідарності воїнів та мисливців (Діванян, 2020: 77–84).

Через танець відтворювані рухи й закони природи кодувалися в тілі людини, в онтології її свідомості, а потім у колективному мисленні учасників танцю. Танець зображував стрибок кенгуру, ширяння орла, дії колективу під час полювання на бізона. Ним зображували сакральний рух сонця та інших небесних світил. У танцях вибирали дружин і чоловіків, домагалися їх згоди або дізнавалися про їхню незгоду. У танці виражалося емоційне життя; він був способом емоційної розрядки (Джиоті: 2018: 78).

Танець за його історію, як й інші види мистецтва, виконував несеміотичні функції, а саме медичну та ігрову. Танець виконував функцію колективної психотерапії, функцію сакралізації протоспорту та фізичного тренування, зарядки та енергетичної розрядки. Танці майстерних виконавців набували вигляду змагань і були відпочинком для глядачів. Дуже складним видом танцю є танець шамана. Якщо в простих танцях демонструється краса рухів, то в шаманських спостерігається повернення до природи, це пошук допомоги у духів природи. Відомі танці ворона, коня, яструба тощо (Джиоті: 2018: 79).

Таким чином, семантика мови танцю багато в чому зумовлює його художню виразність та визначає основні чинники його спрямованості у рамках мистецтва сучасної хореографії.

Висновки. Танцювальна культура – це складний, комплексний феномен, самодостатня сфера повсякденності, яка виконує низку соціокультурних функцій, відповідаючи різноманітним потребам індивіда й суспільства, зокрема регулятивній, гедоністичній, інтегративній. Кожен локальний варіант культури об'єктивує певний актуальний у його умовах набір функцій, однак, на нашу думку, дві провідні функції, а саме комунікативну та ідентифікаційну, танцювальна культура виконує незалежно від детермінуючих її обставин.

Реальні приклади з минулого та сучасного дають підстави розглядати танець як самодостатню форму комунікації та взаємопізнання. Танець – це самостійна мова відображення почуттів і зв'язків у соціумі. За безлічі та різноманітності інших способів спілкування його актуальність і багатофункціональність не зменшуються. Розуміння й оцінка коду, який має танець, зроблять великий внесок у вивчення невербальних комунікацій.

Водночас танець посідає вагомe місце в мистецтві сучасної хореографії, виступаючи її важливою складовою частиною. Коди мови танцю в ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва є важливими елементами, що визначають структуру хореографічної постановки, її головні риси та відмінності. Цей процес має глибоке коріння, зумовлене давньою історією виникнення та становлення танцювального мистецтва, починаючи з первісного суспільства. Відтоді тілесні рухи реалізовувалися в ритуалі, зокрема релігійному, потім у танці, а в більш пізній час – у грі актора. Жести, жестикуляція, міміка близькі природі семіотики людини. Вони лежать в основі фізичних рухів. З названих феноменів найбільш старовинний – це ритуал, а найдавніший компонент у ньому – знаковий рух людського тіла. На відміну від семантичної ригідності руху в ритуалі, в танці проявляються його гнучкість та багатофункціональність. Танець – найдавніше з мистецтв – виростає з ритуальних рухів тіла, але йде далі за них, вбираючи менш практичні функції та знаходячи ігровий зміст.

Сучасне хореографічне мистецтво суттєво пом'якшило форми виявлення наявної танцювальної культури, але не змінило її первісної сутності. У ретроспективі сучасного хореографічного мистецтва культура танцю залишається відображенням повної палітри людських емоцій: від радощів до обурення у своїх можливих крайніх виявах.

Таким чином, з давніх-давен етнічна культура впливає на танець, а він допомагає взаєморозумінню людей, сприяє їхньому об'єднанню в єдине

ціле на основі найдавнішої мови з її прозорими кодами емоційного спілкування. Семіотичною передумовою мови танцю є рух теми в єдності з рухом душі, який стає елементарним знаком соціальності. Сенс соціальності полягає в інтеграції індивідів. Мова танцю конструює соціальну ідентичність сучасної людини, оскільки містить найпростіші й очевидні механізми соціальної ідентифікації особистості, які, можливо, присутні в

колективних архетипах, але, безсумнівно, закладені в релігійній та моральній традиції.

Коди мови танцю зумовлюють неповторність його рухів та визначають важливу роль і місце, які належать сучасній танцювальній культурі в нинішній системі культурних цінностей людства. Мистецтво сучасної хореографії враховує семантичні коди мови танцю під час створення сценічних постановок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джиоти К. Н. Танец как метод общения. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение*. 2018. № 3 (222). С. 239–243.
2. Диванян О. Г. Семіотическіе предпосылки языка танца: социально-философский аспект. *Вестник Армавирского государственного педагогического университета*. 2020. № 2. С. 77–84.
3. Кузнецова М. С., Кузнецов Е. А. Семантическое значение движений и положений рук в русском народном танце. *Культура: теория и практика*. 2019. № 2. С. 88–91.
4. Лебедева Г. Д. Балет: семантика и архитектура. Санкт-Петербург : Лань ; Планета музыки, 2007. 160 с.
5. Негода Л. Л. Семантические коды языка танца. *Философско-культурологические исследования*. 2017. № 1. URL: <http://fki.lgaki.info/2017/04/17> (дата звернення: 19.01.2021).
6. Никулина Е. А. Танец как предмет культурологического исследования. *Ученые записки Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского. Философия. Политология. Культурология*. 2016. № 2. С. 55–61.
7. Перлина Е. В. Классическая хореография как культурный феномен в развитии общенациональной и региональной танцевальной культуры. *Культура и образование: научно-информационный журнал вузов культуры и искусств*. 2014. № 4. С. 73–76.
8. Самойленко Е. В. Танцевальная культура: проблема дефиниции, структура, ведущие функции. *Наука и современность*. 2011. № 7. С. 147–152.
9. Тугай А. В. Методологические подходы к изучению танца. *Вестник культуры и искусств*. 2014. № 2 (38). С. 114–118.
10. Худеков С. Н. Искусство танца. История. Культура. Ритуал. Москва : ЭКСМО, 2010. 544 с.

REFERENCES

1. Dzhioti K. N. Tanets kak metod obshcheniya [Dance as a method of communication]. *Vestnik Adygeyskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2: Filologiya i iskusstvovedeniye*, 2018, Nr 3 (222), pp. 239–243 [in Russian].
2. Divanyan O. G. Semioticheskiye predposylki yazyka tantsa: sotsialno-filosofskiy aspekt [Semiotic preconditions of dance language: socio-philosophical aspect]. *Vestnik Armavirskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 2020, Nr 2, pp. 77–84 [in Russian].
3. Kuznetsova M. S., Kuznetsov E. A. Semanticheskoye znachenіye dvizheniy i polozheniy ruk v russkom narodnom tantse [Semantic significance of hand movements and positions in Russian folk dance]. *Kultura: teoriya i praktika*, 2019, Nr 2, pp. 88–91 [in Russian].
4. Lebedeva G. D. Ballet: semantika i arkhitektonika [Ballet: semantics and architecture], St. Petersburg : Lan; Planeta muzyki, 2007, p. 160 [in Russian].
5. Negoda L. L. Semanticheskiye kody yazyka tantsa [Semantic codes of dance language]. *Filosofsko-kul'turologicheskiye issledovaniya*, 2017, Nr 1, Retrieved from: <http://fki.lgaki.info/2017/04/17> [in Russian].
6. Nikulina E. A. Tanets kak predmet kulturologicheskogo issledovaniya [Dance as a subject of culturological research]. *Uchenyye zapiski Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo. Filosofiya. Politologiya. Kulturologiya*, 2016, Nr 2, pp. 55–61 [in Russian].
7. Perlina E. V. Klassicheskaya khoreografiya kak kulturnyy fenomen v razvitii obshchenatsionalnoy i regionalnoy tantsevalnoy kultury [Classical choreography as a cultural phenomenon in the development of national and regional dance culture]. *Kultura i obrazovaniye: nauchno-informatsionnyy zhurnal vuzov kultury i iskusstv*, 2014, Nr 4, pp. 73–76 [in Russian].
8. Samoylenko E. V. Tantsevalnaya kultura: problema definitsii, struktura, vedushchiye funktsii [Dance culture: the problem of defining the structure of leading functions]. *Nauka i sovremennost*, 2011, Nr 7, pp. 147–152 [in Russian].
9. Tugay A. V. Metodologicheskiye podkhody k izucheniyu tantsa [Methodological approaches to the study of dance]. *Vestnik kultury i iskusstv*, 2014, Nr 2 (38), pp. 114–118 [in Russian].
10. Khudekov S. N. Iskusstvo tantsa. Istoriya. Kultura. Ritual [The art of dance. History. Culture. Ritual], Moscow : EKSMO, 2010, p. 544 [in Russian].